

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

КУБАХ ТЕТЯНА ГРИГОРІВНА

УДК [336.76:351.863](477)(043.3)

**ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ
ПІД ВПЛИВОМ РОЗВИТКУ РИНКУ КАПІТАЛУ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України”, м. Суми.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор *Школьник Інна Олександрівна*, ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”, проректор.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор *Грушко Віктор Іванович*, Вищий навчальний заклад “Університет економіки та права “КРОК”, завідувач кафедри фінансів та банківського бізнесу; кандидат економічних наук *Погосова Марія Юріївна*, Харківський національний економічний університет Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, викладач кафедри управління фінансовими послугами.

Захист дисертації відбудеться 3 липня 2012 р. о 15.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Покровська, 9/1.

Автореферат розісланий “_1_” червня 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. М. Бурденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Розвиток фінансової системи держави в умовах посилення глобалізаційних процесів супроводжується зростанням зовнішніх та внутрішніх загроз, які негативно впливають на рівень її фінансової безпеки. Особливо гостро проблема забезпечення фінансової безпеки держави постає внаслідок скорочення часових лагів між фінансовими кризами, динамічного входження іноземного капіталу на фінансовий ринок України з одночасним загостренням дефіциту фінансових ресурсів, посилення тенденцій використання операцій на ринку капіталу для відмивання брудних коштів та виведення капіталу за межі держави.

Формування належного рівня фінансової безпеки України значною мірою залежить від того, наскільки стабільним, динамічним та контрольованим є розвиток ринку капіталу держави. З одного боку, за умов створення дієвого механізму захисту національних фінансових інтересів залучення додаткового іноземного капіталу дасть можливість всім ланкам економіки вийти на якісно новий рівень свого розвитку, з іншого, враховуючи складність контролю за рівнем зовнішніх загроз та багатогранність ринку капіталу, суттєвою проблемою його функціонування є відсутність заходів, направлених на стимулювання розвитку вітчизняного інвестора та його активного позиціонування. За таких умов дослідження теоретичних засад та практичних механізмів забезпечення належного рівня фінансової безпеки держави набуває особливої актуальності.

Вивчення проблем забезпечення фінансової безпеки держави постійно знаходиться в центрі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних вчених-економістів, зокрема: О. І. Барановського, В. М. Гейця, В. І. Грушка, Б. В. Губського, А. О. Єпіфанова, М. М. Єрмошенка, Я. А. Жаліло, В. І. Мунтіяна, В. О. Онищенко, Г. А. Пастернак-Таранушенка, В. А. Предборського, Ю. А. Соколова, А. І. Сухорукова та інших.

Значними є напрацювання науковців з теорії та практики розвитку ринку капіталу, а саме Л. М. Алексеєнка, В. В. Беляєва, В. М. Гальперіна, А. Ф. Гойко, С. М. Козьменка, В. В. Корнеєва, А. І. Кредісової, М. Ю. Погосової, В. П. Унінець-Ходаківської, І. О. Школьник та інших.

Водночас, незважаючи на значну кількість публікацій з даної проблематики, на наш погляд, потребують подальшого розвитку наукові дослідження щодо висвітлення окремих проблем розвитку ринку капіталу та забезпечення належного рівня фінансової безпеки держави. Важливість дослідження вказаної проблеми та недостатній рівень їх теоретичної та практичної розробки визначили вибір теми дисертаційної роботи, свідчать про її актуальність, теоретичну та практичну значимість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота узгоджується з пріоритетними напрямками наукових досліджень ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”. Зокрема, під час роботи за темою “Реформування фінансової системи України

в умовах євроінтеграційних процесів” (номер держ. реєстрації 0109U006782) було застосовано здійснену автором оцінку сучасного стану ринку цінних паперів під впливом інтеграційних процесів; за темою “Розвиток механізму функціонування банківської системи України під впливом іноземного капіталу” (номер держ. реєстрації 0107U0123112) використано розробки автора щодо визначення рівня впливу банків з іноземним капіталом на розвиток кредитного ринку України та стан фінансової безпеки держави, а також обґрунтування гранично допустимого обсягу іноземного капіталу на кредитному ринку.

Метою дослідження є поглиблення науково-методичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки держави у процесі збільшення впливу ринку капіталу з урахуванням специфіки економічного розвитку України.

Відповідно до поставленої мети було визначено такі **завдання дослідження**:

- узагальнити теоретичні підходи до трактування сутності поняття “фінансова безпека держави”, її структури, принципів забезпечення, місця в системі економічної безпеки та систематизувати класифікацію фінансових загроз;
- визначити зміст поняття “ринок капіталу” як сегмента фінансового ринку України;
- обґрунтувати напрями впливу ринку капіталу на рівень фінансової безпеки держави;
- проаналізувати функціонування ринку цінних паперів як складової ринку капіталу в контексті забезпечення фінансової безпеки держави;
- дослідити стан розвитку кредитного ринку та його вплив на фінансову безпеку держави;
- оцінити роль інвестиційної складової ринку капіталу та виявити основні загрози для фінансової безпеки держави;
- поглибити інструментарій формалізації та ідентифікувати фактори впливу на фінансову безпеку держави;
- запропонувати науково-методичний підхід до моделювання впливу ринку капіталу на фінансову безпеку держави;
- поглибити методичний підхід до оцінювання рівня присутності банків з іноземним капіталом в контексті стабільного розвитку ринку капіталу та його впливу на фінансову безпеку держави.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі забезпечення фінансової безпеки держави.

Предметом дослідження є науково-методичне забезпечення та визначення впливу ринку капіталу на фінансову безпеку держави.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою здійсненого автором наукового дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, теорії фінансів, сучасні концепції функціонування фінансового ринку в цілому та ринку капіталу зокрема, наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, присвячені дослідженню проблеми забезпечення фінансової безпеки держави під впливом розвитку ринку капіталу.

Для розв'язання поставлених завдань і досягнення мети використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема, наукової абстракції, аналізу та синтезу – для обґрунтування категоріального апарату дослідження; історико-логічний метод – для дослідження еволюції теоретичних поглядів на роль і місце ринку капіталу у структурі фінансового ринку; економіко-статистичний аналіз – для оцінювання впливу ринку капіталу на фінансову безпеку держави; економіко-математичне моделювання – для визначення узагальнюючого критерію фінансової безпеки держави та волатильності її рівня; метод багатофакторних рівнянь залежностей – для ідентифікації ступеня впливу кредитного ринку та ринку цінних паперів на фінансову безпеку держави, а також для визначення граничної частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків; системно-структурний метод – для формулювання та обґрунтування висновків щодо основних загроз для фінансової безпеки держави, які виникли в результаті функціонування ринку капіталу України.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові документи з питань розвитку фінансового ринку й окремих його сегментів, статистичні дані Державного комітету статистики України, Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України, Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Європейського банку реконструкції та розвитку, монографічні, дисертаційні роботи та наукові публікації вітчизняних та зарубіжних дослідників.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку існуючих та обґрунтуванні нових науково-методичних та практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової безпеки держави під впливом нестабільного розвитку ринку капіталу.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційного дослідження полягають у наступному:

вперше:

- розроблено науково-методичний підхід до розрахунку інтегрального показника фінансової безпеки держави шляхом визначення факторів-стимуляторів, факторів-дестимуляторів та їх співставлення, що дозволить надати кількісну характеристику впливу сегментів ринку капіталу на фінансову безпеку держави;

удосконалено:

- методичні засади проведення якісного аналізу взаємозв'язків між сегментами ринку капіталу на основі ідентифікації ключових параметрів рівня фінансової безпеки держави в межах генеральної сукупності фінансових показників кредитного ринку та ринку цінних паперів;
- теоретичні засади визначення необхідних умов забезпечення мінімально допустимого рівня фінансової безпеки держави, що дало змогу обґрунтувати наявність двосторонньої взаємозалежності між рівнем фінансової безпеки

держави та рівнем присутності іноземного капіталу в банківській системі, а також визначити гранично допустимий обсяг іноземного капіталу на кредитному ринку України;

- науково-методичне обґрунтування впливу розвитку ринку капіталу на фінансову безпеку держави як через його інфраструктуру, що проявляється у надійності системи електронних торгів, платіжної, розрахункової, облікової, біржової та торгівельно-інформаційної систем, так і через операції, що здійснюються на кредитному ринку та ринку цінних паперів;
набули подальшого розвитку:
- зміст поняття “фінансова безпека держави” як такий стан фінансової системи держави, що забезпечує захист національних інтересів у сфері державних фінансів, фінансів суб’єктів господарювання, фінансів домогосподарств, та характеризується здатністю поглинати та нівелювати рівень екзогенних та ендогенних фінансових загроз, що на відміну від існуючих враховує всі сфери та ланки фінансової системи;
- зміст поняття “ринок капіталу”, який у межах даної роботи пропонується розуміти як групу взаємозалежних ринків (кредитний ринок та ринок цінних паперів) в системі фінансового ринку, з особливою сферою фінансових відносин, пов’язаних із процесом забезпечення кругообігу середньострокового та довгострокового капіталу в борговій та пайовій формах;
- концептуальні засади забезпечення фінансової безпеки держави шляхом визначення мети (першого та другого порядку), рівнів охоплення (національний, міжнародний), канали впливу, принципів забезпечення, функцій, факторів, критеріїв, інструментів, важелів;
- теоретичні засади обґрунтування загроз для гранично допустимого рівня фінансової безпеки держави під впливом розвитку кредитного ринку на основі порівняння реального рівня іноземного капіталу в статутному капіталі банків України з його максимально можливим прогностичним значенням, що дозволило сформулювати комплексну систему превентивних заходів щодо уникнення фінансової нестабільності.

Практичне значення отриманих результатів. Обґрунтовані теоретичні висновки і розроблені практичні рекомендації можуть бути використані у процесі вдосконалення державної регуляторної політики у сфері забезпечення фінансової безпеки та здійснення операцій на ринку капіталу, при визначенні стратегії розвитку фінансових посередників, а також застосовані в діяльності законодавчих та виконавчих органів влади.

Наукові результати дисертаційної роботи знайшли практичне застосування в роботі окремих установ, що підтверджується відповідними довідками та актами. Розроблені пропозиції стосовно зміни в загальній кредитній політиці та посилення роботи банків через зниження частки кредитів в іноземній валюті у загальній структурі кредитів були впроваджені в діяльності Сумської дирекції ПАТ “БАНК ФОРУМ” (довідка від 04.11.2011 № 1032/3.7.4). Рекомендації щодо вдосконалення діяльності в розрізі мінімізації ризиків, пов’язаних з наявністю значних строкових розривів між виданими кредитами та залученими депо-

зитами, впроваджені у практику діяльності ПАТ “ОТП Банк” (довідка від 15.12.2011 № 634/81-15). Пропозиції щодо вдосконалення системи ризик-менеджменту, зокрема в частині управління ризиками, які виникають у банківської установи при формуванні кредитного портфеля, впроваджені у практику діяльності Сумського відділення № 1 ПАТ “ВТБ БАНК” (довідка від 27.01. 2012 № 29/414-08-2). Пропозиції щодо оцінки можливості втрати капіталу внаслідок існування на ринку цінних паперів як складової ринку капіталу “мильної бульбашки” при визначенні стратегії трейдерів на цьому ринку і формуванні їх торгової позиції впроваджені у практиці діяльності Дилінгового центру Нью-Йоркської фондової біржі NYSE компанії ТОВ “Он-Лайн Капітал” (довідка від 12.03.2012 № 191/3.8).

Результати наукового дослідження використовуються в навчальному процесі ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України” при викладанні дисциплін “Фінансове посередництво”, “Фінансовий ринок”, “Ринок фінансових послуг” (акт від 12 грудня 2011 р.).

Особистий внесок здобувача. Результати наукового дослідження, які виносяться на захист, отримані автором особисто і знайшли відображення в опублікованих працях. Особистий внесок у праці, що написана у співавторстві, вказано у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати проведеного дослідження обговорювалися і дістали позитивну оцінку на 12 науково-практичних конференціях, зокрема: Всеукраїнській науково-практичній конференції “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” (Суми, 2007–2010), Міжнародній науково-практичній конференції “Vedecke myslene inflacniho stoleti – 2008” (Прага, Чеська Республіка, 2008), Міжнародній інтернет-конференції “Розвиток України в ХХІ столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми” (Тернопіль, 2008), Всеукраїнській науково-практичній конференції аспірантів та молодих вчених “Розвиток фінансово-кредитної системи України: здобутки, проблеми, перспективи” (Львів, 2008), Міжнародній науково-практичній конференції “Управлінські аспекти підвищення національної конкурентоспроможності” (Сімферополь, 2008), Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених “Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації” (Тернопіль, 2009), Міжнародній науково-практичній конференції аспірантів та студентів “Проблеми розвитку фінансової системи України в умовах глобалізації” (Сімферополь, 2009), Міжнародній науково-практичній конференції “Облік, аудит, фінанси” (Харків, 2010), Міжнародній науково-практичній конференції “Фінансова безпека в системі забезпечення національних інтересів: проблеми та перспективи” (Полтава, 2012).

Публікації. Основні наукові положення, результати і висновки дисертації опубліковано в 22 наукових працях загальним обсягом 5,77 друк. арк., з яких особисто автору належить 5,47 друк. арк., у тому числі 10 статей у наукових фахових виданнях з економіки, 12 – у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 220 найменувань, 7 додатків.

Повний обсяг дисертації – 272 сторінки, основний текст займає 190 сторінок. Робота містить 13 таблиць, 30 рисунків на 44 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет і методи, зв'язок роботи з науковими програмами і темами, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, вказано особистий внесок здобувача, зазначено стан апробації і впровадження результатів пошуку.

У першому розділі **“Теоретико-методичне обґрунтування забезпечення фінансової безпеки держави під впливом розвитку ринку капіталу”** систематизовано наукові підходи до визначення сутності фінансової безпеки держави як складової національної безпеки, досліджено еволюцію розвитку теоретичних уявлень про значення і структуру ринку капіталу; визначено методологічні засади впливу ринку капіталу на фінансову безпеку держави.

Автор констатує, що у дослідженнях мало уваги приділяється проблемі забезпечення фінансової безпеки держави під впливом розвитку ринку капіталу в умовах посилення глобалізаційних процесів. Досвід країн з фінансовими ринками, що розвиваються, доводить, що відкритість ринку для іноземного капіталу має двоякий прояв, зокрема: позитивний (надходження значних обсягів капіталу, новітні технології у сфері надання фінансових послуг, активізація розвитку фінансового посередництва, тощо) та негативний (перехід під контроль іноземних власників ключових фінансових посередників та значних обсягів капіталу на кредитному ринку та ринку цінних паперів, використання операцій, що здійснюються на зазначених сегментах з метою відмивання брудних коштів та вивезення капіталу за кордон). Наслідком негативного впливу стає формування загроз для фінансової безпеки держави та зниження рівня її фінансової та економічної незалежності.

У результаті узагальнення наукових підходів з'ясовано, що фінансова безпека нарівні з сировинно-ресурсною, демографічною, інноваційно-технологічною є складовою економічної безпеки, та відповідно – національної безпеки держави. Аналіз та систематизація підходів до розуміння поняття “фінансова безпека держави” дозволили автору розглядати її як такий стан фінансової системи, що забезпечує захист національних інтересів у сфері державних фінансів, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств та характеризується здатністю поглинати та нівелювати рівень екзогенних та ендогенних фінансових загроз.

Автором систематизовано та виділено концептуальні засади забезпечення фінансової безпеки держави (рис. 1) шляхом визначення мети (першого та другого порядку), рівнів охоплення (національний, міжнародний), каналів впливу, принципів забезпечення, функцій, факторів, критеріїв, інструментів, важелів.

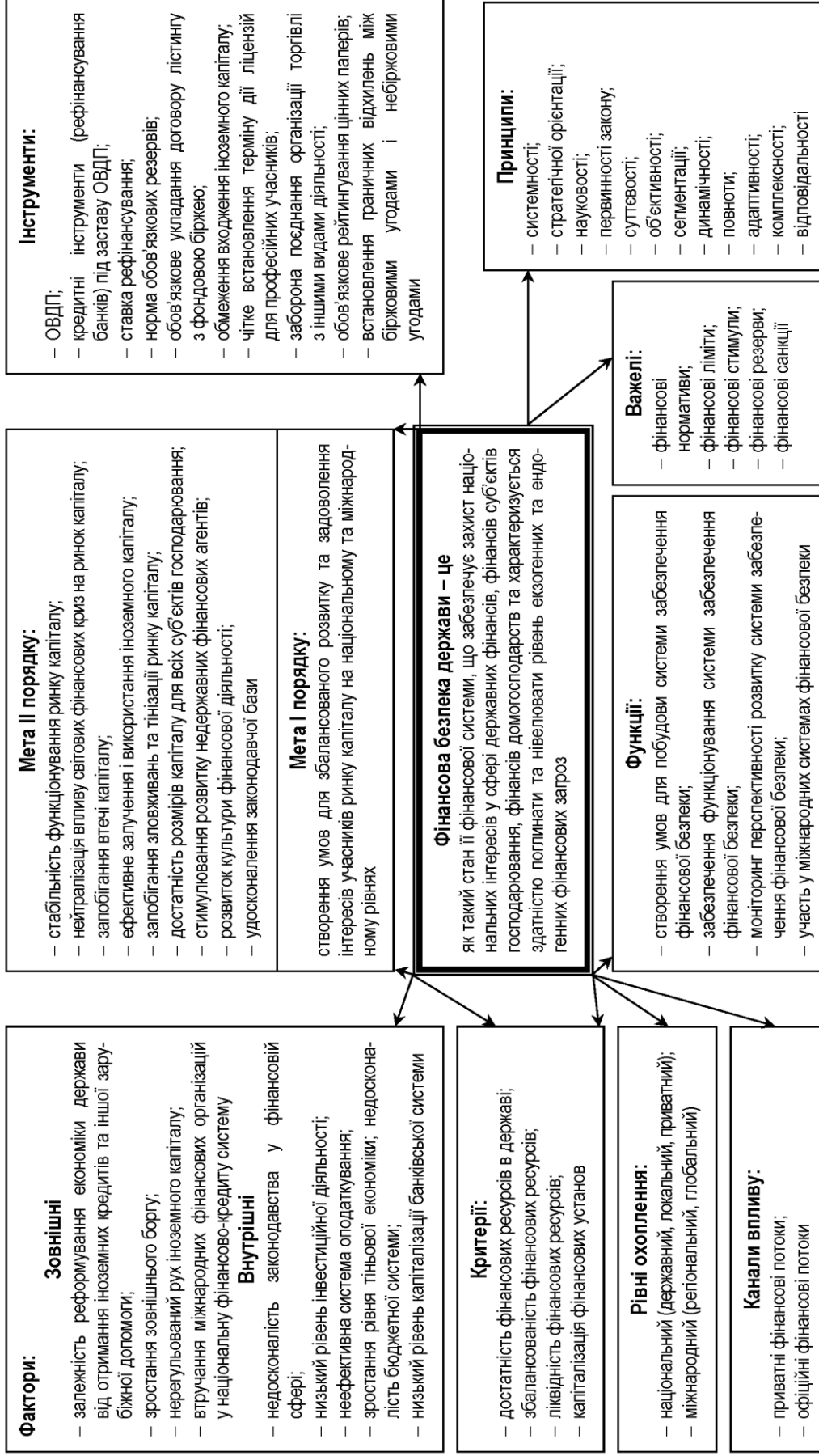

Рисунок 1 – Теоретичне підґрунтя фінансової безпеки держави

Дослідження існуючих загроз фінансовій безпеці дозволило виокремити їх види, що можуть формуватись та реалізовуватись через механізм функціонування ринку капіталу, серед яких найбільш значимими запропоновано вважати: низький рівень інвестиційної діяльності в частині здійснення фінансових інвестицій; непрозорість ринку капіталу; низький рівень капіталізації фінансових посередників – банків та небанківських фінансово-кредитних установ; відсутність бар'єрів (обмежень для входження іноземного капіталу) як для офіційних, так і для приватних фінансових потоків; значна частка власності та суттєвий рівень контролю іноземними інвесторами активів у банківському та небанківському фінансових секторах.

Проведений порівняльний аналіз дозволив дійти висновку, що ринок капіталу доцільно трактувати як групу взаємозалежних ринків (кредитний ринок та ринок цінних паперів) в системі фінансового ринку, з особливою сферою відносин, пов'язаних із процесом забезпечення кругообігу середньострокового та довгострокового капіталу в борговій та пайовій формах (рис. 2).

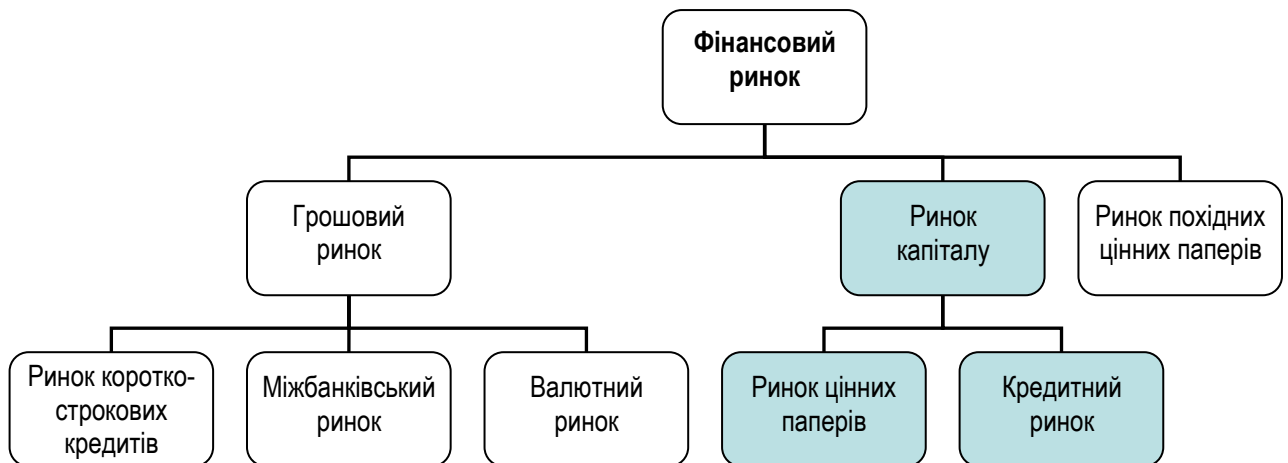

Рисунок 2 – Ринок капіталу в системі фінансового ринку

Виходячи з такої позиції, здійснено структурування ринку капіталу за такими критеріями: механізм трансформації заощаджень, термін здійснення операцій, форма посередництва, види фінансових інструментів, стадія обігу цінних паперів, територіальний, організаційний. Крім того, доведено особливу роль ринку капіталу у формуванні фінансової безпеки держави.

Автором доводиться, що вплив функціонування ринку капіталу на фінансову безпеку держави відбувається за двома напрямками: через легальні операції, що відбуваються на ринку цінних паперів і кредитному ринку, та через нелегальні операції, що здійснюються в межах ринку капіталу. Обґрунтовано, що інвестиційна складова ринку капіталу, інтегрована в глобальні фінансові процеси шляхом здійснення прямих та портфельних фінансових інвестицій, є одним із основних джерел формування загроз для фінансової безпеки держави.

У другому розділі “**Аналіз функціонування сегментів ринку капіталу та їх вплив на фінансову безпеку держави**” проаналізовано стан розвитку

ринку цінних паперів та кредитного ринку як складових ринку капіталу, проаналізовано ступінь впливу банків з іноземним капіталом на розвиток кредитного ринку, визначено роль інвестиційної складової ринку капіталу у формуванні фінансової безпеки держави.

Обґрунтовано, що поступово зростає вплив ринку цінних паперів як елемента ринку капіталу на фінансову безпеку держави. Але водночас виникає небезпека, пов'язана з присутністю на ринку цінних паперів значного обсягу спекулятивного капіталу, який у 2007 році спричинив різке зростання капіталізації підприємств (які входять до списку ПФТС), а потім різке їх зменшення у 4 рази у 2008 році, що, в свою чергу, дестабілізувало роботу вітчизняного ринку цінних паперів. У результаті дослідження було виявлено, що значна частка операцій, які здійснюються на ринку цінних паперів України, є спекулятивними, призводять до формування високого рівня фінансового ризику, а також до утворення “макробульбашки” та виникнення загроз фінансовій безпеці.

На основі розрахунку “індексу мильної бульбашки” було встановлено, що, незважаючи на інтенсивний розвиток ринку цінних паперів, за період з 2000 по 2010 роки даний показник мав від’ємні значення, що свідчить про перевищення грошової маси над капіталізацією та є підтвердженням вразливості ринку цінних паперів і залежності його від динаміки процентних ставок на міжбанківському ринку. Винятком був лише 2007 рік, коли “індекс мильної бульбашки” становив 44 %. Зазначимо, що стале зростання ринку цінних паперів відбувається за умов досягнення значення “індексу мильної бульбашки” рівня 15–25 % (рис. 3).

У процесі дослідження встановлено наявність поступового збільшення частки організованого ринку в загальній структурі ринку цінних паперів в Україні. Характерним для ринку цінних паперів є входження значної частки іноземного капіталу, за підсумками 2010 року частка організованого ринку на 68,43 % належала біржам з іноземним капіталом.

За період 2000–2010 роки загальна частка кредитів по відношенню до ВВП зросла майже у 6 разів. Внаслідок перевантаження банків кредитами не тільки відбулося погіршення результатів їх діяльності, а й виникла загроза для фінансової безпеки держави. Водночас якість кредитного портфеля і темпи зростання обсягів кредитування призвели до дестабілізації не тільки ринку капіталу та фінансової системи, а й негативно вплинули на соціально-економічний стан держави. Відзначимо, що частка кредитів у національній та іноземній валютах у ВВП протягом аналізованого періоду поступово збільшувалась, за виключенням двох останніх років. Значною проблемою є також те, що дві третини кредитів, наданих фізичним особам, – це кредити в іноземній валюті, при цьому 70 % їх обсягу – це кредити, які надано найбільшими банками України, що підконтрольні іноземному капіталу.

Визначальним фактором виникнення проблем у діяльності банків України є неефективна кредитна політика. Перевищення обсягів кредитів, виданих в іноземній валюті, над обсягом депозитів в іноземній валюті, а також строкові

дисбаланси призвели не тільки до зростання проблемних кредитів, а й до тиску на курс національної валюти та ряду інших негативних факторів зниження рівня фінансової безпеки держави. Фінансова криза засвідчила неспроможність банківської системи трансформувати заощадження в інвестиції.

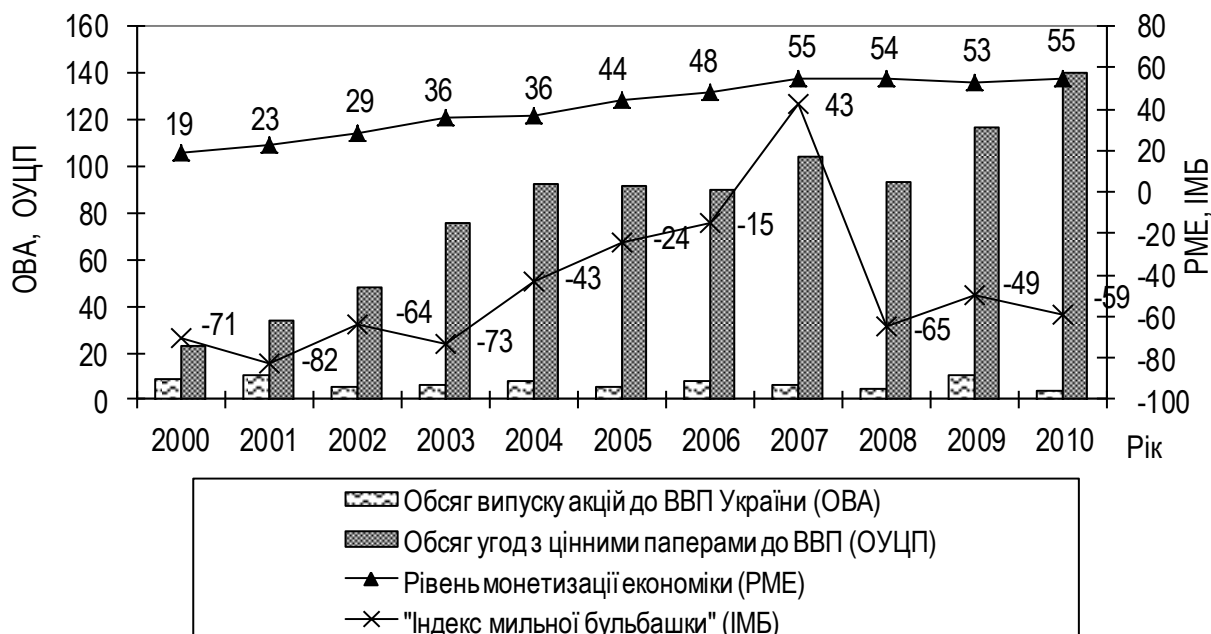

Рисунок 3 – Показники розвитку ринку цінних паперів України за період 2000–2010 рр., %

Дослідження дозволило зробити висновки про неоднозначний вплив іноземного капіталу на розвиток кредитного ринку та банківської системи. З одного боку, відкритість фінансової системи збільшує можливості залучення ресурсів на іноземних ринках капіталу та відкриває нові можливості підвищення капіталізації вітчизняної банківської системи, з іншого боку, така ситуація може призвести до надмірного рівня залежності українських банків від кон'юнктури на світовому ринку капіталу, а держава втратить важелі впливу на рівень фінансової безпеки.

Країни з фінансовими ринками, що розвиваються, займають незначну частку в загальній структурі світового потоку прямих та портфельних інвестицій. Економіко-статистичний аналіз інвестиційних потоків дозволив з'ясувати наявність сталого припливу іноземного капіталу до кризи 2008 року. Внаслідок нестабільності у післякризовий період обсяг прямих інвестицій скоротився в 2,5 разу. Дослідження дозволило визначити два періоди входження іноземного капіталу в економіку України з точки зору формування загроз фінансовій безпеці держави: перший – 2000–2004 роки – надходження незначних обсягів іноземного капіталу в основному у вигляді прямих інвестицій, причиною чого була відсутність розробленої законодавчої бази функціонування фінансового ринку в цілому та ринку капіталу зокрема, його непрозорість, політична нестабільність,

високий рівень бюрократії; другий – 2005–2010 роки – різке зростання обсягів прямих та особливо портфельних іноземних інвестицій з метою отримання надприбутків за умов відсутності конкуренції та суттєвого внутрішнього дефіциту фінансових ресурсів, особливо у фінансовому секторі економіки. В умовах відсутності контролю над потоками прямих іноземних інвестицій, особливо в другому періоді, рівень загроз фінансовій безпеці держави різко зріс. В середньому обсяг портфельних інвестицій за період 2000–2010 роки склав половину від обсягу прямих інвестицій. Водночас максимальна сума була зафіксована у 2007 році з подальшим зниженням в наступні роки, що негативно вплинуло на стабільність роботи учасників ринку цінних паперів та фінансову безпеку держави.

Автором встановлено найбільш суттєві загрози, джерелом яких є операції, які відбуваються на кредитному ринку та ринку цінних паперів, негативно впливають на фінансову безпеку держави та дестабілізують економічний розвиток України.

У третьому розділі “**Методичне забезпечення оцінювання впливу ринку капіталу на фінансову безпеку держави**” запропоновано науково-методичний підхід до кількісної оцінки рівня фінансової безпеки держави на основі розрахунку узагальнюючого критерію; розвинуто економіко-математичну модель оцінки максимально допустимої частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків у вітчизняній банківській системі; поглиблено інструментарій формалізації процесу проведення якісного аналізу взаємозв’язків між складовими фінансової безпеки держави на основі використання регресійного аналізу.

Для визначення ступеня впливу ринку капіталу (в розрізі кредитного ринку та ринку цінних паперів) на фінансову безпеку держави запропоновано визначити узагальнений критерій фінансової безпеки держави – інтегральний показник, який включає виділені на основі застосування методу головних компонент ключові характеристики ринку цінних паперів і кредитного ринку (1).

$$FSG = \frac{\prod_{i=k}^n CM_i^+ \prod_{i=k}^n SM_i^+}{\prod_{i=k}^n CM_i^- \prod_{i=k}^n SM_i^-}, \quad (1)$$

де FSG – інтегральний показник фінансової безпеки держави; CM_i^+ – i -й фактор-стимулятор кредитного ринку; SM_i^+ – i -й фактор-стимулятор ринку цінних паперів; CM_i^- – i -й фактор-дестимулятор кредитного ринку; SM_i^- – i -й фактор-дестимулятор ринку цінних паперів.

На основі розрахунку коефіцієнта волатильності загрози фінансовій безпеці автором доведено, що найвищий рівень загрози для фінансової безпеки держави існував у 2008 році і засвідчив загрозу втрати стабільності на ринку капіталу (рис. 4).

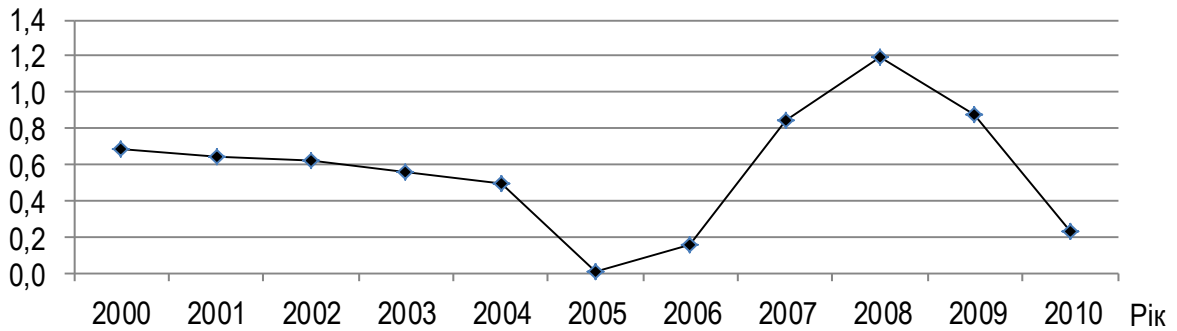

Рисунок 4 – Коефіцієнт волатильності загрози фінансовій безпеці держави протягом 2000–2010 рр., од.

Автором виявлено, що найбільший вплив на фінансову безпеку держави має така складова ринку капіталу, як кредитний ринок. Зростання частки банків, що перебувають під контролем іноземних інвесторів, сприяло суттєвому зростанню обсягів кредитних ресурсів для фізичних та юридичних осіб. Водночас прорахунки у кредитній політиці банків та відсутність дієвої політики органів влади в напрямку регулювання діяльності банків з іноземним капіталом негативно вплинули не тільки на результати їх діяльності, а й на фінансову безпеку держави. Погіршення якості кредитного портфеля, високі кредитні ризики, відсутність довгострокового капіталу, зниження довіри населення України до банківської системи, зниження доходів населення, неефективні стандарти кредитування, ризик політичного втручання в роботу регулятора змусили найбільші банки України, які знаходяться під контролем іноземних інвесторів, переглянути не тільки кредитну політику, а й можливість присутності на території України.

Автором обґрунтовано наявність суттєвого впливу ринку цінних паперів на фінансову безпеку держави. Саме через ринок цінних паперів відбуваються досить значні обсяги залучення капіталу державою та корпоративним сектором економіки і саме операції, що здійснюються на цьому ринку, активно використовуються для відмивання брудних коштів. Особлива роль ринку цінних паперів у забезпеченні фінансової безпеки держави полягає в тому, що через пряму участь у капіталі (в тому числі через прямі іноземні інвестиції) відбувається розподіл контролю між вітчизняними та іноземними інвесторами підприємств стратегічних галузей економіки України.

На основі моделей множинної регресії визначено, що фінансова безпека держави залежить на 0,63 частки одиниці при зміні кількісної характеристики кредитного ринку на 1 %, та на 0,29 частки одиниці – при зміні кількісної характеристики ринку цінних паперів на 1 %.

Автором запропоновано науково-методичний підхід до визначення максимально допустимої частки іноземного капіталу в банківській системі України на основі вирішення задачі лінійного програмування, де цільовою функцією виступає багатofакторна авторегресійна модель залежності частки іноземного

капіталу від рівня фінансової безпеки держави та кількісної характеристики ринку цінних паперів (з урахуванням лагів між послідовними значеннями параметрів даної моделі), а система обмежень формується шляхом застосування методу “послідовних поступок” до отриманого поточного значення рівня фінансової безпеки держави (2).

$$\begin{cases} \max \alpha_t^* = \beta_0 + \sum_{m=1}^n \beta_m \alpha_{t-m} + \sum_{m=0}^n \beta_{m+n} CM_{t-m} + \sum_{m=0}^n \beta_{m+2n} FSG_{t-m} \\ FSG(k_1) \leq (\min FSG(k_1) - \Delta F_1) FSG(k_1) \\ k_1 = \left| \frac{-a_2 SM + \sqrt{a_2^2 SM^2 - 3a_1 SM \times CM - 3a_1 a_3 SM^2}}{3a_1 SM} \right| \end{cases}, \quad (2)$$

де $\max \alpha_t^*$ – максимально можлива частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків;

k_1 – змінна управління, яка характеризує рівень частки складової кредитного ринку в загальному рівні фінансової безпеки держави;

$FSG(k_1)$ – мінімально допустимий рівень фінансової безпеки держави;

ΔFSG_1 – абсолютна змінна рівня фінансової безпеки держави, яка є припустимою в межах досягнення максимальної частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків;

CM, SM – кількісні характеристики (параметри) фінансової безпеки держави;

a_1, a_2, a_3 – сталі величини, які виступають кількісними характеристиками взаємозв'язку між ступенем впливу ринку цінних паперів та часткою кредитного ринку в загальному рівні фінансової безпеки держави;

β_0 – вільний параметр авторегресійної моделі, який характеризує рівень розміру іноземного капіталу в статутному капіталі банків у випадку рівності нулю всіх змінних даної моделі;

β_m – стала величина, параметр багатofакторної регресії, який показує наскільки збільшиться (у випадку додатного значення даного параметра) або зменшиться (у разі прийняття даним параметром від'ємного значення) значення результативної ознаки (рівень розміру іноземного капіталу у банківській системі України) при збільшенні розміру даної ознаки з певним часовим лагом ($t-m$) на одну одиницю;

β_{m+n} – постійний параметр авторегресійної моделі, значення якого свідчить про те, наскільки зміниться рівень розміру іноземного капіталу у банківській системі України при збільшенні показників характеристики кредитного ринку з певним часовим лагом ($t-m$) на одну одиницю;

β_{m+2n} – параметр, який має економічний зміст, аналогічний параметру β_{m+n} , але в розрізі збільшення кількісної характеристики рівня фінансової безпеки держави.

Реалізація вищевказаної моделі дала можливість визначити, що максимально допустима частка іноземного капіталу в статутному капіталі діючих банків України при існуючому рівні економічного розвитку держави не повинна перевищувати 39,3 %. Дане значення супроводжується мінімально допустимим рівнем фінансової безпеки на рівні 0,59 одиниці.

У роботі доведено наявність двосторонньої взаємозалежності між рівнем фінансової безпеки держави та рівнем присутності іноземного капіталу в банківській системі. З одного боку, зростання частки іноземного капіталу в банківській системі України в поточному періоді обумовлене зростанням даного показника в попередньому періоді при його поступовому уповільненні. Дана тенденція є наслідком фінансової кризи та браку капіталу не тільки на внутрішньому ринку, а й на міжнародних ринках капіталу. Зростання обсягів кредитного ринку в попередньому періоді на 1 % супроводжується збільшенням рівня іноземного капіталу в поточному періоді на 2,57 частки одиниці, що свідчить про позитивну тенденцію взаємозв'язку між розглянутими характеристиками та про суттєву залежність кредитного ринку від діяльності банків з іноземним капіталом. З іншого боку, значний вплив на рівень присутності іноземного капіталу в Україні у порівнянні з розглянутими вище параметрами рівняння регресії здійснює показник фінансової безпеки держави. Так, зростання рівня фінансової безпеки держави попереднього періоду на 1 % супроводжується збільшенням частки іноземного капіталу в статутному капіталі поточного періоду на 2,28 одиниці.

Отримані результати дають можливість стверджувати, що при високому рівні фінансової безпеки держави іноземний капітал зацікавлений у входженні на ринок капіталу країни-реципієнта. Водночас з неконтрольованим входженням іноземного капіталу погіршується рівень фінансової безпеки держави у зв'язку з виникненням додаткових загроз внаслідок інтеграції та зростання чутливості вітчизняного ринку капіталу до процесів, які відбуваються на світовому фінансовому ринку.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, що полягає в розробці науково-методичних підходів до оцінки впливу ринку капіталу на фінансову безпеку як складової фінансового ринку, та комплексному аналізі функціонування ринку капіталу в умовах інтеграції до світового фінансового простору.

За результатами дисертаційного дослідження зроблено наступні висновки:

1. На основі аналізу попередніх наукових досліджень в роботі доведено, що фінансова безпека держави є складовою економічної безпеки держави, яка в свою чергу забезпечує національну безпеку держави. Забезпечення фінансової безпеки є особливо актуальним в умовах глобалізації ринків капіталу, браку фінансових ресурсів в економіці та появи нових фінансових інструментів, операції з якими законодавчо не врегульовано.

2. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що на сучасному етапі розвитку економічної думки не існує єдиного підходу до визначення поняття “ринок капіталу” та його місця у структурі фінансового ринку. Систематизація теоретичних досліджень дозволила визначити ринок капіталу як групу взаємозалежних ринків (кредитний ринок та ринок цінних паперів) в системі фінансового ринку, з особливою сферою фінансових відносин, пов’язаних із процесом забезпечення кругообігу середньострокового та довгострокового капіталу в борговій та пайовій формах.

3. Проведене дослідження дозволило визначити концептуальні основи фінансової безпеки держави, а саме мету I порядку, мету II порядку, принципи, функції, фактори, критерії, інструменти, важелі, рівні охоплення, канали впливу, а також довести, що стан фінансової безпеки є головним критерієм оцінки ефективності державної політики і діяльності владних структур під час реформування і розвитку фінансово-кредитної сфери.

4. Організований ринок в Україні займає значно меншу частку у структурі ринку цінних паперів, чого немає в жодній державі Східної Європи, які успішно розвиваються. Наявність великої кількості угод, які укладаються поза біржею, не тільки призводить до утворення тіньових схем на ринку цінних паперів, а й унеможливорює створення дієвого механізму встановлення справжньої ціни на цінні папери, що заважає створенню цивілізованого організованого ринку цінних паперів.

5. Проведене дослідження дозволило визначити наявність дисбалансу між активами та пасивами у банківській системі, надмірної кредитної експансії з погіршенням якості кредитного портфеля, що негативно впливає на рівень фінансової безпеки. Домінуюча позиція банків з іноземним капіталом на вітчизняному кредитному ринку призвела до перевищення попиту над пропозицією на іноземну валюту, падіння курсу національної валюти, інфляції, вилучення коштів з депозитних рахунків та дефіциту капіталу, що негативно вплинуло не тільки на рентабельність діяльності банків, а й створило додаткові загрози для фінансової безпеки держави.

6. В результаті дослідження було виявлено спекулятивний характер ринку цінних паперів України. Спекуляції на ринку цінних паперів дозволяють покращити показник його ліквідності та збільшити платоспроможний попит населення, водночас у результаті непродуктивного використання капіталу виникає ризик утворення “макробульбашок”. Розрахований у роботі “індекс мильної бульбашки” засвідчив перевищення розміру грошової маси над капіталізацією ринку цінних паперів, що негативно вплинуло на фінансову безпеку держави.

7. Проведене дослідження дозволило з’ясувати неможливість забезпечення фінансової безпеки держави без втілення ефективної інвестиційної політики, яка була б направлена на розвиток інноваційної складової, розширення внутрішнього капіталовкладення та розвиток галузей економіки реального сектора виробництва.

8. Для підвищення ефективності у прийнятті рішення щодо основних напрямків організації діяльності державних та приватних фінансових інститутів, корпоративного сектора було здійснено моделювання впливу ринку капіталу на фінансову безпеку держави шляхом проведення регресійного аналізу. Запропонований підхід дозволив провести якісний аналіз між складовими ринку капіталу на основі ідентифікації ключових параметрів характеристики фінансової безпеки держави в межах генеральної сукупності фінансових показників кредитного ринку, ринку цінних паперів, а також розрахувати узагальнюючий критерій кількісної характеристики загального рівня фінансової безпеки держави, з урахуванням факторів-стимуляторів, факторів-дестимуляторів; характер впливу узагальнюючого критерію фінансової безпеки держави на показники функціонування кредитного ринку та ринку цінних паперів.

9. Важливим елементом при розбудові захисту фінансових інтересів та підтримки показника фінансової безпеки на задовільному рівні є визначення максимально допустимого рівня іноземного капіталу у статутному капіталі вітчизняних банків. Даний підхід дозволив виявити загрозу втрати гранично допустимого рівня фінансової безпеки держави у випадку, якщо реальний рівень іноземного капіталу в статутному капіталі банків України перевищує його прогнозоване значення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Статті у наукових фахових видань

1. Кубах Т. Г. Сутність фінансової безпеки як складової економічної безпеки держави / Т. Г. Кубах // – Вісник Української академії банківської справи. – 2007. – № 2 (23). – С. 46–50 (0,54 друк. арк.).
2. Кубах Т. Г. Особливості розвитку інститутів спільного інвестування в Україні / Т. Г. Кубах // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. – Випуск 236: В 5 т. – Т. IV. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2008. – С. 786–795 (0,45 друк. арк.).
3. Кубах Т. Г. Сутність ринку капіталу як економічної категорії / Т. Г. Кубах // Науковий вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка “Економіка і регіон”. – 2008. – № 4 (19). – С. 209–212 (0,41 друк. арк.).
4. Кубах Т. Г. Деякі аспекти легалізації доходів на ринку капіталу / Т. Г. Кубах // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 2 (29). – С. 151–158 (0,47 друк. арк.).
5. Кубах Т. Г. Організаційний аспект участі банківського сектору економіки в легалізації доходів / Т. Г. Кубах // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. Випуск 24. – Суми ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. – С. 366–373 (0,38 друк. арк.).

6. Кубах Т. Г. Переваги та недоліки присутності іноземного капіталу у банківському секторі України / Т. Г. Кубах // *Культура народів Причорномор'я*. – 2009. – № 157. – С. 86–89 (0,41 друк. арк.).
7. Кубах Т.Г. Сучасні тенденції розвитку ринку цінних паперів України / Т. Г. Кубах // *Науково-виробничий журнал Держава і регіон. – Серія “Економіка та підприємництво”*). – 2009. – № 6. – С. 111–114 (0,31 друк. арк.).
8. Кубах Т. Г. Моделювання впливу ринку капіталу на фінансову безпеку держави / Т. Г. Кубах // *Вісник УАБС НБУ*. – 2011. – № 1 (30). – С. 9–15 (0,57 друк. арк.).
9. Кубах Т. Г. Рейдерство в Україні: проблеми та напрямки протидії / Т. Г. Кубах, Л. А. Могиліна // *Сучасні тенденції розвитку ринку цінних паперів в Україні. Проблеми системного підходу в економіці* : зб. наук. пр. : Випуск 37. – К. : НАУ, 2011. – С. 52–60 (0,41 друк. арк.). *Особистий внесок – визначення основних методів уникнення рейдерських захоплень* (0,11 друк. арк.).
10. Кубах Т. Г. Ринок злиття та поглинання: сучасний стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Т. Г. Кубах // *Ефективна економіка*. – 2012. № 1. – Режим доступу : http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?nomer_data=5&year_data=2012. – Загол. з екрану (0,44 друк. арк.).

Публікації у збірниках матеріалів конференцій

11. Кубах Т. Г. Сутність фінансової безпеки держави як економічної категорії / Т. Г. Кубах // *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України* : зб. тез доп. X Всеукр. наук.-практ. конф. (22–23 листопада 2007 р.) : у 2-х т. – Т. 2. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – С. 53–54 (0,09 друк. арк.).
12. Кубах Т. Г. Сутність фінансового ринку як економічної категорії / Т. Г. Кубах // *Materialy IV Meznarodni vedecko-prakticka konference “Vedecke myslene inflacniho století – 2008”*. – Díl 2. *Ekonomické vedy*. – Praha : Publishing House “Education and Science” s.r.o. 112 stran (15–31 brezen 2008 roku). – S. 31–33 (0,12 друк. арк.).
13. Кубах Т. Г. Ринок капіталу як економічна категорія / Т. Г. Кубах // *Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми* : тези доп. Міжнар. інтернет-конф. – Тернопіль, 2008. – С. 102–104 (0,17 друк. арк.).
14. Кубах Т. Г. Прямі та портфельні інвестиції як форми руху капіталу / Т. Г. Кубах // *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України [Текст]* : зб. тез доп. XI Всеукр. наук.-практ. конф. (30–31 жовтня 2008 р.) : у 2-х т. / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. – Т. 1. – С. 58–59 (0,09 друк. арк.).
15. Кубах Т. Г. Деякі аспекти впливу глобалізації на фінансову безпеку держави / Т. Г. Кубах // *Розвиток фінансово-кредитної системи України: здобутки, проблеми, перспективи* : тези доп. IV Всеукр. наук.-практ. конф. аспірантів та молодих вчених, м. Львів, 23–24 жовтня 2008 р. / Львівський інститут ба-

- нківської справи Університету банківської справи Національного банку України / відп. за вип. Р. А. Слав'юк. – Львів : ЛІБС УБС НБУ, 2008. – С. 7–9 (0,09 друк. арк.).
16. Кубах Т. Г. Вплив тіньової економіки на фінансову безпеку держави / Т. Г. Кубах // Управлінські аспекти підвищення національної конкурентоспроможності : мат. II Міжнар. наук.-практ. конф. 17–19 жовтня 2008 р. – Сімферополь : Видавничий центр Кримського інституту бізнесу, 2008. – С. 273–275 (0,19 друк. арк.).
 17. Кубах Т. Г. Особливості розвитку ринку цінних паперів як сегменту ринку капіталу України / Т. Г. Кубах // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації : зб. тез доп. Шостої міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених 26–27 лютого 2009 року. Частина 2. – Тернопіль : Видавництво ТНЕУ “Економічна думка”, 2009. – С. 110–112 (0,12 друк. арк.).
 18. Кубах Т. Г. Участь іноземного капіталу у банківській системі України / Т. Г. Кубах // Проблемы развития финансовой системы Украины в условиях глобализации : сб. трудов V (XI) Междунар. науч.-практ. конф. аспирантов и студентов, 25–28 марта 2009 г. – Симферополь : “Центр Стабилизации”, 2009. – С. 79–80 (0,08 друк. арк.).
 19. Кубах Т. Г. Особливості впливу прямих іноземних інвестицій на соціально-економічний розвиток України / Т. Г. Кубах // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. тез доп. XII Всеукр. наук.-практ. конф. (12–13 листопада 2009 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. – Т. 2. – С. 38–39 (0,09 друк. арк.).
 20. Кубах Т. Г. Суть тіньової економіки як економічної категорії / Т. Г. Кубах // Облік, аудит, фінанси: сучасні проблеми теорії, практики та підготовки фахівців : тези Міжнар. наук.-практ. конф., 28–29 жовтня 2010 р. / редкол.: О. І. Черевко [та ін.] ; Харківський держ. ун-т харчування та торгівлі. – Х. : ХДУХТ, 2010. – С. 97–98 (0,21 друк. арк.).
 21. Кубах Т. Г. Особливості первинних публічних розміщень українськими емітентами на світовому ринку капіталу / Т. Г. Кубах // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. тез доп. XIII Всеукр. наук.-практ. конф. (28–29 жовтня 2010 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – Т. 2. – С. 116–117 (0,09 друк. арк.).
 22. Кубах Т. Г. Вплив інвестиційної складової ринку капіталу на фінансову безпеку держави / Т. Г. Кубах // Фінансова безпека в системі забезпечення національних інтересів: проблеми та перспективи : мат. Міжнар. наук.-практ. конф., 18–19 квітня 2012 р. – Полтава : ПолтНТУ, 2012. – С. 165–166 (0,1 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Кубах Т. Г. Фінансова безпека держави під впливом розвитку ринку капіталу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, Суми, 2012.

У дисертації досліджено теоретичні основи фінансової безпеки держави, доведено наявність впливу на неї операцій, що здійснюються на ринку капіталу, визначено основні принципи, функції, фактори, критерії, інструменти, важелі та рівні охоплення даного впливу. Сформовано теоретико-методичні засади функціонування ринку капіталу, здійснено його структурування. Обґрунтовано умови виникнення загрози втрати гранично допустимого рівня фінансової безпеки держави під впливом іноземного капіталу.

У дисертації здійснено комплексний аналіз впливу кредитного ринку та ринку цінних паперів як складових ринку капіталу на фінансову безпеку держави, розроблено науково-методичний підхід до оцінки ступеня їхнього впливу при існуючих умовах економічного розвитку держави. Проведено оцінку рівня фінансової безпеки держави на основі узагальненого критерію та встановлено періоди, для яких характерна максимальна ймовірність ризику втрати стабільності на вітчизняному ринку капіталу. Здійснено формалізацію науково-методичного підходу, який дозволив виявити максимально допустимий рівень іноземного капіталу в статутному капіталі вітчизняних банків.

Ключові слова: фінансова безпека, загроза, ринок капіталу, фінансовий ринок, кредитний ринок, ринок цінних паперів, іноземний капітал, банк.

АННОТАЦИЯ

Кубах Т. Г. Финансовая безопасность государства под влиянием развития рынка капитала. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение “Украинская академия банковского дела Национального банка Украины”, Сумы, 2012.

В диссертации исследованы основные аспекты влияния рынка капитала на финансовую безопасность государства. Раскрыта экономическая сущность финансовой безопасности государств и определены ее концептуальные основы. Выявлены основные угрозы, направления их влияния и последствия не только для рынка капитала и финансовой системы, но и экономики в целом. Обосновано, что наибольшее влияние на финансовую безопасность структуры рынка капитала имеет кредитный рынок. Интенсивный приход иностранного капитала в банковскую систему государства имел неоднозначное влияние на развитие как кредитного рынка, так и на финансовую безопасность государства. Рынок капитала является важным источником финансовых ресурсов для экономики

государства и стабильное его развитие зависит от баланса интересов всех его участников. Разработаны научно-методические основы механизма влияния сегментов рынка капитала на финансовую безопасность государства.

Исследованы тенденции развития рынка капитала в условиях интеграции финансового рынка в международное финансовое пространство. Определены ключевые аспекты кредитной политики ведущих банков Украины и выявлен спекулятивный характер деятельности участников рынка ценных бумаг. В работе обосновано, что посредством использования инструментов рынка ценных бумаг под контроль иностранных инвесторов постепенно переходят стратегические предприятия Украины.

На основании градации показателей с положительным и отрицательным значением определен обобщенный показатель уровня финансовой безопасности государства, что позволило на основе коэффициента волатильности определить период, для которого характерный наибольший риск потери стабильности на рынке капитала и возникновения угрозы для финансовой безопасности. Выявлены условия обеспечения обобщенного показателя уровня финансовой безопасности в условиях интенсивного развития как мирового, так и внутригосударственного финансового пространства. С целью идентификации степени влияния каждого сегмента рынка капитала на финансовую безопасность государства в работе представлена зависимость обобщенного показателя финансовой безопасности государства и формирующих его элементов в виде эконометрических моделей множественной регрессии. Это в свою очередь позволило доказать преобладающее влияние кредитного рынка на финансовую безопасность государства. В результате использования статистического анализа определена существенная зависимость развития кредитного рынка от политики банков с иностранным капиталом.

Использование в диссертационном исследовании многофакторной авторегрессионной модели дало возможность определить максимально допустимый уровень иностранного капитала в уставном капитале банков Украины при существующем уровне развития экономики государства.

Определены проблемы, предпосылки и основные направления регулирования рынка капитала с целью нивелирования основных угроз для финансовой безопасности государства в условиях интеграционных процессов.

Ключевые слова: финансовая безопасность, рынок капитала, финансовый рынок, кредитный рынок, рынок ценных бумаг, иностранный капитал, банк, экономическое развитие, мониторинг.

SUMMARY

Kubakh T. G. The financial security of the state under the influence of capital market development. – Manuscript.

The dissertation for a candidate of economic science degree in specialty 08.00.08 – Money, finance and credit. – State Higher Educational Establishment, Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine, Sumy, 2012.

The research identified the theoretical approaches to such categories as financial security of the state and capital market. The main directions of the capital market influence upon financial security of the state by means of capital market elements were determined. In this paper the conceptual foundations of financial security of the state were determined. As a result of statistical analysis the main trends of the loan market and stock market development were determined, as components of the capital market. It was proved the crucial role of loan market as a source of capital for enterprises of the real economy. It was grounded the speculative nature of the domestic securities market. The scientific and methodological approach used permitted to conduct a comprehensive analysis of the capital market components influence upon the financial security of the state, and to assess the extent of this influence in modern conditions of economic development of Ukraine and the existing level of integration into world financial space. The estimation of the level of financial security based on the generalized criterion level of financial security was conducted. Using mathematical algorithms made it possible to reveal maximum allowable level of foreign capital in authorized capital of domestic banks, which will have no negative consequences for the stable development of capital markets and financial security.

Key words: financial security, capital markets, financial market, loan market, stock market, foreign capital, the bank, economic development, monitoring.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
І. О. Шкільник

Підписано до друку 30.05.2012.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”.
Адреса: вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, 40000, Україна.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 3160 від 10.04.2008